

PRÒLEG A BASTONS MISSATGERS, *TSHISSINUATSHITAKANA*¹

Els arbres van parlar abans que els homes.

Tshissinuatshitakana, els bastons missatgers, servien de punts de referència als meus avis al *nutshimit*, a l'interior de les terres. Els inuits deixaven missatges visuals als camins per informar els altres nòmades de la seva situació. Clavaven dos trossos de fusta de pícecia blanca, més o menys curts, l'un oblic amb l'altre. Un bastó inclinat molt a prop del terra recolzat en un bastó vertical significava fam, i l'orientació designava, com una brúixola, el territori on anaven. Els *tshissinuatshitakana* oferien, doncs, oportunitats per ajudar-se i compartir. A través dels bastons, la paraula sempre viatjava.

El meu poble és estrany, el meu poble és preciós com un poema sense escriptura.

Els ancians han callat, deixant-nos l'eco del seu murmurar... Els seus *atanukan*² ens han ensenyat a viure. El meu avi va tocar el *te-ueikian* als vuitanta-vuit anys, massa jove, deia, per tocar-lo. El meu pare, Pierrish, somiava amb *Papakassik*^u, el Senyor del caribú. Jo he somiat dos cops amb el tambor. Som un poble de tradició oral. Avui, coneixem l'escriptura. La poesia ens permet de fer reviure la llengua del *nutshimit*, la nostra terra, i a través dels mots, el so del tambor encara ressona.

Somni, em portes al món de les visions que canten la meua vellesa. Soc aquí perquè tu ets aquí. I sé que el temps és al relat.

Escrivint aquest llibre, he retrobat els ancians portadors de somnis, les dones guies, els homes caçadors, els infants garants de la continuïtat del viatge.

1. El llibre *Bastons missatgers* (Montreal: Mémoire d'Encrier, 2009), escrit en francès i inuit, del qual formen part els dos poemes de Joséphine Bacon que segueixen, s'obre amb aquest pròleg que en pot orientar la lectura.

2. *atanukan*: mite fundador, llegenda.

*Mamu uitsheututau aimun tshetshi
pimutataiak",
pimipanu aimun anite etaiak",
mititatauat tshimushuminanat tshetshi eka
unishiniak",
aimitutau tshetshi minuinniuiak".*

*Accompagne-moi pour faire marcher la
parole,
la parole voyage là où nous sommes,
suivons les pistes des ancêtres pour ne pas
nous égarer,
parlons-nous...*

*Acompanya'm per fer caminar la
paraula,
la paraula viatja allà on som,
seguim les pistes dels ancestres per no
extraviar-nos,
parlem...*

Joséphine BACON

L'AUTRE NORD

La vieille Philomène d'Unaman-shipu,
un jour, m'a dit :

« Si tu sais regarder,
tu verras l'étoile de midi. »

—

Tshishikushkueu,
Femme de l'espace,
ce matin, j'ai revêtu
ma plus belle parure
pour te plaire

tu guideras
mes raquettes ornées
de l'unaman de mes ancêtres.

Mes pas feutrés
touchent avec respect
cette neige bleue
colorée par le ciel

l'étoile de midi
me conduit à *Papakassik*^u
où m'attend la graisse

NANIM || Shashish, unaman-shipiu Pinamenapan | nitikuti : || « Nitau-aitapini
tshika uapamau | apita-tshishikau-utshhekatak^u. » — Tshishikushkueu, | tshetshishep,
| nueueshun | tshetshi minunuin || nimitimen, tshitshissinuatshituaat | nitashamat
ka unamanishiuht | kie nin miam nimushum. || Metikat nipimuten | takutauat kunit
ka uasheshkunishit | ka minin || apitatshishikau-utshhekatak^u | Nititutaik^u nete ka tat
Papakassik^u | Uin nika mupimeik^u |

L'ALTRE NORD

La vella Philomène d' *Unaman-shipu*,
un dia, em va dir:

«Si saps mirar, veuràs l'estrella
del migdia.»

—

Tshishikushkueu,
Dona de l'espai,
aquest matí, m'he posat
el meu millor adreç
per plaure't

tu guiaràs
les meves raquetes ornades
amb l'*unaman* dels meus ancestres.

Els meus passos feltrats
toquen amb respecte
aquesta neu blava
tenyida pel cel

l'estrella del migdia
em porta a *Papakassik*"
on m'espera el greix

Unaman-shipu: El riu ocre

Tshishikushkueu: L'esperit femení que vetlla per la terra.

unaman: ocre.

Papakassik": Senyor del caribú

qui élève le chant de mon héritage
quand je pile les os.

—

Mes sœurs
les quatre vents
caressent une terre
de lichens et de mousses
de rivières et de lacs,
là où les épinettes blanches
ont parlé à mon père.

—

Ils marchent
sans courbure,
attentifs
aux sons de la neige
sous la raquette

des bâtons
à message
les attendent
au milieu du lac gelé.

—

shashakuaitsheiani. — Nimishat, nutin, | shatshitauat assinu | uapitsheushkamik^u
mak massekushkamik^u. Nimishat, nutin, shatshitauat | anite ka pimikaut shipu, |
anite ka pimikaut shakaikan, | minaik^u uitamuepan nutauia — Pimuteuat | Shutshi-
pimuteuat | natutamuat | tshikashameuat tshetshi | mamakushkahk || tshissinuatshi-
takana | pakushenitamuat | tekushinitau | taushkam. —

que eleva el cant de la meva herència
quan pico els ossos.

—

Mes germanes
els quatre vents
acaronen una terra
de líquens i de molses
de rius i de llacs,
allà on les pícees blanques
van parlar a mon pare.

—

Caminen
sense curvatura,
atents
als sons de la neu
sota la raqueta

bastons
missatgers
els esperen
al mig del llac glaçat.

—

Nous sommes rares
nous sommes riches

comme la terre
nous rêvons.

—

Nomade de la taïga,
j'entends ton souffle...

pareil au son
du tambour.

—

Les anciens
marchent sans cesse

ils tiraient leurs traîneaux.
sur la neige
et quant elle fondait,
ils naviguaient.

J'ai perdu la trace
de leur passage
vers la terre dénudée

sans guide
pour m'orienter.

—

Ninan apu mitshetiat | nuenutishinan || miam assi | nipuamunan. — Tshitaiatshin
emushuat | nipete tshineneun... || miam eshi-petuk | teueikan. — Tshimunshumina-
nat nekanat | nanitam aiatshipanat || pnutepanat | pimipitshipanat | utassuat | pimis-
hkapanat. | Kashikat | nunitauan nene umeshkanamau | anite ka pimuteht mushuat
|| npeikuteshin, | apu tshissenitaman | tshe ishi-tshituteian. —

Som estranys
som rics

com la terra
somiem.

—

Nòmada de la taigà,
sento el teu alè...

semblant al so
del tambor.

—

Els ancians
caminaven sense pausa

lliscaven amb els trineus
per la neu
i quan es fonia,
navegaven.

He perdut el rastre
del seu pas
vers la terra despullada

sense guia
per orientar-me.

—

Toi qui as vu la famine
toi qui connais
les rêves

tu as tracé un sentier
pour que les enfants
suivent tes traces.

—

Fille du Nord,
mon grand-père
dit, sans colère :

« Le fils du Sud
appelle le vent d'Est
pour réveiller la tourmente
de l'Ouest. »

Sûr que les sons,
les chants et les danses
sentent le battement
des cœurs assemblés
au creux du tambour.

—

Tshin ka uapatamin | e shiuenannut | tshin ja tshissenitamin | puamuna | tshin tshimashkanam | ka tutamin tshitauassimat | tshetshi mitemeht. — Tshiuentin-iskuess, | tshimushum tipatshimu : || « Pashtautin-ukussimau | tepuatam^u mamit uetnnit | tshetshi pekunat | akua-nutina. » || Apu tshishuapit, | tshissenitam^u muk^u | ka petakuaniti nikamuna, | numuna uinuau petamuat | tshinanu tshiteinan anite | ka utamitiki tshiteueikanat | tshetshi mamu taiak^u. —

Tu que has vist la fam
tu que coneixes
els somnis

tu has traçat un sender
perquè els infants
et segueixin el rastre.

—

Filla del Nord,
mon avi
digué, sense còlera:

«El fill del Sud
crida el vent de l'Est
per despertar la tempesta
de l'Oest.»

Segur que els sons,
els cants i les danses
senten el batec
dels cors reunits
al buc del tambor.

—

Le Nord m'interpelle.

Ce départ nous mène
vers d'autres directions
aux couleurs des quatre nations :
blanche, l'eau
jaune, le feu
rouge, la colère
noir, cet inconnu
où réfléchit le mystère.

Cela fait des années que je ne calcule plus,
ma naissance ne vient pas d'un baptême
mais plutôt d'un seul mot.

Sommes-nous si loin
de la montagne à gravir ?

Nos sœurs de l'Est, de l'Ouest,
du Sud et du Nord
chantent-elles l'incantation
qui les guérira de la douleur
meurtrière de l'identité ?
Notre race se relèvera-t-elle
de l'abîme de sa passion ?

Nitepuatik^u Tshiuetin. || Neuait itetshe nitaitapin | nitshiueshkuen | anite eshinniu-
nanut | neu itashinanu | Ka uapishit miam nipi, | Ka uishauat miam tshikanishina-
nat | tshinanu tshitshishuapunnan | e uinipat anite eka nita | tshe nishtutamak^u. ||
Tatupipuna, apu atshitaman... | Namaieu ut shukaitashun uetshian, | muk^u e tshi
aimikauian. || Katak^u a tshititanan | anite tshe amatshueiak^u utshit ? || Tshimishinuat
anite ut Mamit, | Akua-nutinit, Pashtau-nutinit | Mak Tshiuetinit nikamuat a | anite
ka iakuikuht utishinikashunuaua | tshetshi ui pashikushtishinitishunatui | anite eka
ka nukushiht ? || Nuiten ute : | Punitak^u puamuna, | tshishi-inniuatak^u inniun, | pi-
mishkak^u shipu anite | e takutueuepanit. | Ume assi ka mitshet inniunanut | minuta
puamun. —

El Nord m'interpel·la.

Aquesta marxa ens porta
cap a altres direccions
als colors de les quatre nacions:
blanca, l'aigua
groc, el foc
vermella, la còlera
negre, aquest desconegut
on s'hi reflecteix el misteri.

Fa anys que ja no calculo,
el meu naixement no ve d'un bateig
més aviat d'un sol mot.

Som tan lluny
de la muntanya que hem d'escalar?

Les nostres germanes de l'Est, de l'Oest,
del Sud i del Nord
canten l'encantament
que les guarirà del dolor
assassí de la identitat?
Ressorgirà la nostra raça
de l'abisme de la seva passió?

Je dis aux chaînes du cercle :
Libérez les rêves,
comblez les vies inachevées,
poursuivez le courant de la rivière,
dans ce monde multiple,
accommodez le songe.

—

Le passage d'hier à demain
devient aujourd'hui
l'unique parole
de ma sœur
la terre.

Seul le tonnerre absout
une vie vécue.

Uin tshika uitam^u | apannu katshi takuannit | utakushit au anutshish kashikat, | tshika
peikutau aimunnu | nimish assi | uatak. || Nanimissu muk^u | shikashinamakunan
tshitinniunnu.

Dic a les cadenes del cercle:
Allibereu els somnis,
completeu les vies inacabades,
prosseguiu el corrent del riu,
en aquest món múltiple,
acomodeu el somni.

—

El pas d'ahir a demà
esdevé avui
l'única paraula
de la meva germana,
la terra.

Sols el tro absol
una vida viscuda.

MER

Tu m'invites au bord
de cette eau inconnue.

Où est l'autre rive
si familière?

Me trahis-tu,
toi, la rivière nourricière?

Je ne te connais plus.

—

A Raphaël

Minishtikuss,
une petite île,
m'a raconté :

Quand île serait adulte,
m'emmènerait sur son canoë
jusqu'au soleil,
sans oublier
de revenir.

UINIPEK^U || Tshuishamin tshetshi | uitsheutan naneu. || Tanite nene tekuak akamit
| shuk^u ka ituteian ? || Tshuieshimin a | Tshin nishpi, ka pakassin ? || Kashikat nu-
nishin. — *Minishtikuss umenu* || Minishtikuss | nitipatshimushtak : || Tshishapeuiani
| tshika pushitin nitutit nuash | pishimut, apu tshika ut | unitshissitutaman | tshetshi
tshiueuitan. || Apu apashtat assiu- mashinaikannu | utshekatakua tshissinuattshiku |
anite uapanitshakumakannua | ussishikut. —

MAR

Em convides a la vora
d'aquesta aigua desconeguda.

On és l'altra riba
tan familiar?

Em traeixes,
tu, el riu nodridor?

Ja no et conec.

—

A Raphaël

Minishtikuss,
una petita illa,
em va explicar:

Quan illa sigui adulta,
em portaria amb la seva canoa
fins al sol,
sense oblidar-se
de tornar.

Sa carte serait tracée
par les étoiles
qui se reflètent sur un rivière
où courent les étoiles
dans ses yeux.

—

Quand il est petit,
il veut être grand

Quand il est grand,
il veut être petit

Je l'ai vu.

—

La vague m'appelle
vers le large,
où nous naviguons

Et si *Akuanutin* se lève,
ma grand-mère
la baleine
m'empêchera de dériver.

Ui mishishtu, | epishissishiti || Ui apishissishu, | Meshishtiti || Nuapamati. — Kash-
kan nuishamik^u | nete taukam, | anite ka pimishkaiat. || Akua-nutiki, | nukum mishta-
mek^u | tshika tipinuaim^u | tshetshi eka tshitaukuian.

El mapa serà traçat
per les estrelles
que es reflecteixen en un riu
on corren les estrelles
dins els seus ulls.

—

Quan és petit,
vol ser gran

Quan és gran,
vol ser petit

L'he vist.

—

L'ona em crida
cap a alta mar,
on naveguem

I si *Akua-nutin* s'aixeca,
la meva àvia
la balena
no em deixarà anar a la deriva.

Akua-nutin: Vent d'alta mar

